

Τίτος Πατρίκιος

«... μας βρίσκει η ποίηση..»

Στη σημερινή εκδήλωση θα συνταξιδέψουμε στις ελκυστικές συζεύξεις του ποιητικού χωροχρόνου με μια εμβληματική ποιητική μορφή του 20^{ου} και του 21^{ου} αιώνα, με έναν πνευματικό άνθρωπο εν εγρηγόρσει. Έναν ποιητή, που εξελίσσεται διαρκώς υπερβαίνοντας τα όρια της γενιάς του, έναν ποιητή που δημιουργεί αδιαλείπτως μέχρι σήμερα, ως εκπρόσωπος πλέον και της σύγχρονης ποίησης.

Απόψε, στο Δημοτικό Θέατρο Λαμίας, μάς τιμά με την παρουσία του και μας συντροφεύει στο ποιητικό μας ταξίδι, με οδοδείκτες τους στίχους του, ο νεότερος εκπρόσωπός της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς. Ο αειθαλής δημιουργός τους πνεύματος,

ο ποιητής, Τίτος Πατρίκιος.

Στο έργο του συμπυκνώνονται τα στοιχεία εκείνα που μας ευαισθητοποιούν, μας κινητοποιούν και μας δίνουν τη δύναμη να υπάρχουμε, να αντιστεκόμαστε και να αγωνιζόμαστε για ένα καλύτερο παρόν δημιουργώντας τις συνθήκες και τις προϋποθέσεις πραγμάτωσης συλλογικών στόχων και οραμάτων και της διασφάλισης της προοπτικής ενός ευοίωνου μέλλοντος για τη χώρα μας και την ανθρωπότητα εν συνόλω.

Θα μπορούσε, βέβαια, να διερωτηθεί κανείς, αν η ποίηση είναι αναγκαία και αν και κατά πόσο επικουρεί τον χειμαζόμενο άνθρωπο σε ανελέητους καιρούς. Σύμφωνα με τον Πατρίκιο: «Ποτέ δεν είναι οι μέρες ποιητικές και ακριβώς γι' αυτό χρειάζεται η ποίηση. Και όσο λιγότερο ποιητικές είναι, τόσο πιο κόντρα πρέπει να πηγαίνεις».

Γι' αυτό «μας βρίσκει η ποίηση». Για να ανατρέψει αντιανθρώπινες αντιλήψεις και πρακτικές. Για να αντιστρέψει την αρνητική πραγματικότητα. Για να μην ενδώσουμε στην ευτέλεια και στη χαμέρπεια που μας περιβάλλουν. Μόνο που πρέπει να διανύσουμε κι εμείς το δρόμο που μας αναλογεί. Να συναντήσουμε την ποίηση, έτσι ώστε να ανακαλύπτουμε τη μαγεία και την αλήθεια που κρύβουν μέσα τους οι στίχοι. Γιατί η επικοινωνία είναι αμφίδρομη. Γιατί ποίηση χωρίς αναγνώστες δεν ταξιθεύει.

Ο Τίτος Πατρίκιος γεννήθηκε στην Αθήνα. Οι γονείς του ήταν οι πολύ γνωστοί ηθοποιοί του θεάτρου, ο Σπύρος Πατρίκιος και η Λέλα Σταματοπούλου - Πατρικίου. Παιδί ακόμη, γοητεύτηκε από το όραμα μιας καλύτερης και δικαιότερης κοινωνίας και υπερασπίστηκε αυτό το όραμα με την κριτική του σκέψη και με την ενεργό συμμετοχή του. Στη διάρκεια της Κατοχής έλαβε μέρος στην Εθνική Αντίσταση ως μέλος της ΕΠΟΝ, του ΕΑΜ και του ΕΛΑΣ.

Οι νέοι που μοίραζαν στις πόλεις αντιφασιστικές προκηρύξεις, έγραφαν στους τοίχους αντιφασιστικά συνθήματα, πολεμούσαν στα αντάρτικα τμήματα και στους μαχητικούς σχηματισμούς των πόλεων, εξοικειώθηκαν από μικροί στις σκληρές συνθήκες του πολέμου. Από αυτούς προέρχεται η νέα ποιητική γενιά.

Το 1943 δημοσιεύεται στο περιοδικό «Ξεκίνημα της Νιότης» το ποίημά του, με τίτλο «Αν βρεις». Είναι η πρώτη του εμφάνιση στα ελληνικά γράμματα σε ηλικία 15

ετών. Το 1946 ολοκλήρωσε τα γυμνασιακά του μαθήματα στο Βαρβάκειο και γράφτηκε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Το 1951, τελειόφοιτος της Νομικής, «έφτασε νύχτα με συνοδεία στη Μακρόνησο, από κει τον ξανάστειλαν με χειροπέδες στην εξορία» στον Αϊ-Στράτη (1952-1953), από όπου επέστρεψε ως «αδειούχος εξόριστος» και εργάστηκε ως δικηγόρος. Όμως ο Δικηγορικός Σύλλογος έκανε έφεση εις βάρος του, διότι «δεν μπορεί κάποιος να ασκεί τη δικηγορία στις άδειές του από την εξορία».

Το 1954 κυκλοφόρησε σε προσωπική έκδοση ο Χωματόδρομος, τον οποίο έγραψε εξ ολοκλήρου στον Αϊ-Στράτη, και εκτιμήθηκε ιδιαίτερα από την κριτική της εποχής.

Το 1959 φεύγει για το Παρίσι, όχι για να αυτοεξοριστεί, αφού κανείς δεν εξορίζεται από μόνος του, αλλά για να «λευτερωθεί μονάχος. Να αυτοαπελευθερωθεί», όπως εύστοχα επισημαίνει. Στο Παρίσι σπούδασε Κοινωνιολογία και Φιλοσοφία. Επέστρεψε στην Ελλάδα, αλλά μετά την επιβολή της δικτατορίας κατέφυγε ξανά στο Παρίσι, όπου πήρε μέρος σε εκδηλώσεις ενάντια στο παράνομο καθεστώς, δράση για την οποία η χούντα των συνταγματαρχών είχε ζητήσει να του αφαιρεθεί η ελληνική υπηκοότητα. Από το 1967 έως το 1975 κινείται ανάμεσα στο Παρίσι και στη Ρώμη.

Στην ποίησή του αυτή την περίοδο είναι έντονο το στοιχείο του νόστου:

Ξένοι παντού, γυρνάμε
από χώρα σε χώρα, από πόλη σε πόλη.
Το λίγο φως απ' την πατρίδα
που απόμεινε στην κόχη του ματιού
όλο και ξεθωριάζει
κάτω από ξένους ουραμούς.

Σε μια συνέντευξή του, τον Ιανουάριο του 2013 αναφέρει: «Τέλη του '75 στο Παρίσι, και η γυναίκα μου κι εγώ είχαμε εξαιρετικές επαγγελματικές προτάσεις από την Ουνέσκο, από το πανεπιστήμιο. Είπαμε όχι σε όλες. Θέλαμε, το παιδί που περιμέναμε, να γεννηθεί στην Ελλάδα. Ήμασταν κι οι δυο... υπερβαλλόντως αισιόδοξοι για τις αλλαγές που θα 'φερνε η μεταπολίτευση. Και βρεθήκαμε άνεργοι, να ξεκινάμε από την αρχή... Παρ' όλο που έζησα χρόνια στο εξωτερικό, και τότε και τώρα είμαι κατά της αποδημίας. Αυτός είναι ο τόπος μας. Αυτός μας έλαχε. Με πονάει η καρδιά μου βλέποντας τόσα παιδιά να εκπατρίζονται».

Στην Ελλάδα επέστρεψε το 1975 και εργάστηκε ως δικηγόρος, κοινωνιολόγος και λογοτεχνικός μεταφραστής.

Η ποίησή του έχει ως αφετηρία την ελληνική Αντίσταση, την Κατοχή, τον Εμφύλιο και τη μετεμφυλιακή περίοδο στην Ελλάδα. Συνοδοιπόροι του είναι οι ποιητές της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς. Οι επιρροές του, απαντώνται στα πρόσωπα των Παλαμά, Καβάφη, Σικελιανού, Βάρναλη, Καρυωτάκη, Βρεττάκου, Σεφέρη.

Αρχικά επιδίδεται στην πολύστιχη και πολυμερή σύνθεση κατά τα πρότυπα του Ουίτμαν, του Μαγιακόφσκι, του Νερούντα και του Ρίτσου. Παράλληλα καλλιεργεί και το αυτόνομο ολιγόστιχο ποίημα -κάποτε το επιγραμματικό- επηρεασμένος από το παράδειγμα του Πάουντ ενώ στην όψιμη φάση διακρίνονται επιρροές από τον Μπρεχτ.

Χαρακτηριστικά της ποίησής του είναι η ρεαλιστική στάση, η πικρή ειρωνεία, ο στοχαστικός σχολιασμός, που πηγάζει από την αποδοχή της πραγματικότητας, η κίνηση μεταξύ συναισθήματος και στοχασμού, ατομικής περιοχής και συλλογικού πεδίου, ο συγκερασμός καθημερινότητας και ιστορίας και η αυτοαναφορικότητα.

Ο Τίτος Πατρίκιος δεν είναι μόνο ποιητής, μολονότι αυτό ήταν το κεντρικό «στοίχημα της ζωής του», όπως το όρισε κάποτε ο ίδιος. Κεντρικό, αλλά όχι μοναδικό, καθώς υπηρέτησε τα γράμματα ποικιλότροπα: ιδρυτικό μέλος και από τους βασικούς συντελεστές του περιοδικού *Επιθεώρηση Τέχνης*, πεζογράφος και μεταφραστής. Μετέφρασε έργα των Σταντάλ, Αραγκόν, Μαγιακόφσκι, Νερούντα, Γκόγκολ, Γκαρωντύ, Λούκατς.

Είναι άνθρωπος με πλούσιο βιωματικό υλικό και ευρύτατη παιδεία, που εμφανίζεται στην ποίησή του. Ο ίδιος δεν αυτοπροσδιορίζεται ως στρατευμένος ποιητής, σχολιάζοντας ότι η στράτευση προϋποθέτει την πειθαρχία και την απόλυτη υποταγή, ενώ ο ποιητής είναι ένας ελεύθερος άνθρωπος, που δεν υπόκειται σε κανενός είδους δέσμευση. Είναι κατ' εξοχήν πολιτικός ποιητής, αν και θεωρείται από τους πιο ερωτικούς. Χαρακτηριστικό αυτής της πολιτικής στάσης του και της ερωτικής διάστασης της ποίησής του είναι το ποίημα:

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΚΑΙ ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ

Τα ερωτικά μας όνειρα συντηρήθηκαν
από τις αμετάβλητες φωτογραφίες
των γυναικών που είχαμε αγαπήσει.

Τα πολιτικά μας όνειρα νικήθηκαν
απ' τις μεταβαλλόμενες βιογραφίες
των ηγετών, που κάποτε μας είχαν πείσει.

Είναι από τους πιο τολμηρούς και καθαρούς στοχαστές που διαθέτει η χώρα μας. Ποιήματά του έχουν μεταφραστεί σε πολλές γλώσσες, γεγονός που υποδηλώνει την ευρεία απήχηση του έργου του όχι μόνο στη χώρα μας αλλά και διεθνώς.

-Το 1994 τιμήθηκε με το Ειδικό Κρατικό Βραβείο Λογοτεχνίας.

-Το 2008 του απονεμήθηκε το Βραβείο Ιδρύματος Κώστα & Ελένης Ουράνη της Ακαδημίας Αθηνών.

-2009: Διεθνές Λογοτεχνικό Βραβείο Ποίησης «Λαουντόμια Μπονάννι» στην Ιταλία

-2013: Διεθνές Βραβείο Ποίησης, πάλι στην Ιταλία.

-Στις 11 Απριλίου, στο Παρίσι θα του απονεμηθεί το γαλλικό Βραβείο Ποίησης *Max Jacob Étranger* 2016 για τη δίγλωσση ανθολογία ποιημάτων *Στο οδόφραγμα του χρόνου*.

«Τρεις είναι οι άνθρωποι στους οποίους οφείλει τα πάντα. Ο πατέρας και η μητέρα του, επειδή του έδωσαν μαθήματα συμπεριφοράς και ηθικής που τον σφράγισαν. Ο σημαντικότερος, ίσως, ήταν η Ρένα Σταυρίδη, η σύζυγός του. Στα σαράντα χρόνια που έζησαν μαζί, τον ξανάφτιαξε από την αρχή ως το τέλος».

Με τη Φθιώτιδα και τη Λαμία τον συνδέει το απολυτήριο του ΕΛΑΣ και μια φιλία. Έχει το γνήσιο φύλλο πορείας υπογεγραμμένο από το «Νέστορα»: Πλατύστομο, 6 Φεβρουαρίου 1945. «Μόλις πήρα το χαρτί, αναφέρει, έφυγα και πήγα με τα πόδια μέχρι τα Τρίκαλα. Με τόση πεζοπορία στα βουνά, αργότερα έγινα ερασιτέχνης ορειβάτης».

Στο έργο του «περιπέτειες σε τρεις σχεδίες» αναφέρεται στην τελευταία συνάντηση. Στην τελευταία φορά που είδε τον φίλο του, Λαμιώτη ποιητή, Σπύρο Τσακνιά: «Ξημέρωνε Πάσχα, 11 Απριλίου 1999».

Η ανάγνωση ποιημάτων σε κοινό είναι -κατά τον Τίτο Πατρίκιο- η αποκατάσταση της αδικημένης στις μέρες μας προφορικότητας της ποίησης. Το ποίημα πρέπει να ακούγεται και η επικοινωνία ανάμεσα στον ποιητή και τον αναγνώστη δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί παρά μόνο με τη δημόσια ανάγνωση των ποιημάτων. Αυτή είναι και η οπτική της σημερινής μας εκδήλωσης.

Θα κλείσω, λοιπόν, τη σύντομη αναφορά μου στον Τίτο Πατρίκιο, με στίχους που έγραψε τον Αύγουστο του 1955:

Λέω να τελειώνω εδώ.

Θα 'τανε πιο καλά.

(Για μένα σίγουρα.

Κι ελπίζω για τους άλλους).

Μα δεν μπορώ.

Μεσ' απ' τη στάχτη της φωνής μου
ξαναρχίζω!

Σας ευχαριστώ.

Λαμία, 21 Μαρτίου 2015